

УДК 336.274.53:657

Козаченко Л.А.

*кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і оподаткування
Миколаївського національного аграрного університету*

Галкін В.В.

*старший викладач кафедри обліку і оподаткування
Миколаївського національного аграрного університету*

Меєц Н.С.

*магістр обліково-фінансового факультету
Миколаївського національного аграрного університету*

КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ ТА ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

CREDIT PROTECTION AND WAYS OF PROVIDING CAPACITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

АНОТАЦІЯ

Досліджено сутність понять «кредиторська заборгованість» та «платоспроможність». Узагальнено особливості визнання та класифікації кредиторської заборгованості, визначено її значення у формуванні стабільності підприємства. Розкрито теоретичне обґрунтування засад платоспроможності для суб'єктів господарювання. Запропоновано шляхи вдосконалення управління кредиторською заборгованістю та заходи щодо підвищення платоспроможності підприємства.

Ключові слова: фінансові ресурси, кредиторська заборгованість, платоспроможність.

АННОТАЦІЯ

Исследована сущность понятий «кредиторская задолженность» и «платежеспособность». Обобщены особенности признания и классификации кредиторской задолженности, определено ее значение в формировании устойчивости предприятия. Раскрыто теоретическое обоснование принципов платежеспособности для субъектов хозяйствования. Предложены пути совершенствования управления кредиторской задолженностью и меры по повышению платежеспособности предприятия.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, кредиторская задолженность, платежеспособность.

ANNOTATION

The essence of the concept of "accounts payable" and "solvency" is investigated. The peculiarities of recognition and classification of payables are generalized, its importance in shaping the stability of the enterprise is determined. The theoretical substantiation of the solvency principles for the subjects of management is revealed. The ways of improving the management of payables and measures to increase the solvency of the enterprise are offered.

Keywords: financial resources, payables, solvency.

Постановка проблеми. Заборгованість виникає в господарській діяльності будь-якого сільськогосподарського підприємства, що зумовлено не тільки сезонністю виробництва, а й значною мірою ускладнюється політичними та економічними нестабільними умовами в Україні, що спричиняють тривалу кризу неплатежів, зростання дебіторської та кредиторської заборгованості, скорочення виробництва, гострий дефіцит фінансових ресурсів.

На жаль, сьогодні незабезпеченість сільськогосподарських підприємств власними оборотними коштами викликана також недоліками в управлінні бізнес-процесами, що,

своєю чергою, завдають потужний удар по фінансовому стану агровиробників та їх платоспроможності. Платоспроможність дає сільгоспвиробникам можливість стабільно фінансувати власну діяльність та формує надійність фінансових відносин з іншими фізичними та юридичними особами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначення таких понять, як «платоспроможність» та «кредиторська заборгованість», досліджувалося різними науковцями, і нині відбуваються наукові дискусії щодо їх трактування, яке б мало пояснити їх зміст. Кожне із цих понять має безліч визначень, які схожі між собою, але водночас мають певні розбіжності.

Дослідженню сутності кредиторської заборгованості та платоспроможності присвячено праці вчених-економістів: О.Г. Білої, С.Л. Берези, Ф.Ф. Бутинця, Н.О. Гнип, О.І. Гончар, В.М. Івахненка, О.М. Кияшка, В.М. Костюченко, В.В. Ковальова, М.Н. Крейніна, О.Ю. Мірошник, Є.В. Мниха, О.О. Орлової, Є.Г. Рясних, А.М. Сергєєва, В.В. Сопко, Ю.М. Тютюнник, С.В. Шубіної та ін.

Мета статті полягає у дослідженні сутності понять «кредиторська заборгованість» та «платоспроможність», а також обґрунтуванні їх необхідності в сільськогосподарських підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Самі по собі поняття «платоспроможність» та «кредиторська заборгованість» взаємопов'язані, адже доцільне та вміле використання управління кредиторською заборгованістю в частині поточних активів виступає загальною та обов'язковою умовою підтримки необхідного рівня ліквідності та стабільності платоспроможності підприємства.

Якщо аналізувати балансове рівняння «Актив = Власний капітал + Зобов'язання», можна простежити як, виходячи з цього, кредиторська заборгованість виступає однією з частин залученого капіталу підприємства. Таким

чином, дебіторська заборгованість – це вилучення коштів із підприємства, а кредиторська – залучення коштів до господарського обороту підприємства.

Кредиторська заборгованість – це заборгованість підприємства в грошовому еквіваленті кредиторам на певний проміжок часу та на певну дату [3, с. 358].

Згідно з П(С)БО 11 «Зобов'язання», для бухгалтерського обліку зобов'язання поділяються на довгострокові, поточні, забезпечення, непередбачені зобов'язання, доходи майбутніх періодів. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги належить до короткострокових зобов'язань [1]. Класифікацію кредиторської заборгованості відображено на рис. 1.

Кредиторська заборгованість в будь-якій господарській операції виникає по-різному:

- у процесі постачання юридично-правове зобов'язання у підприємства виникає під час укладання договору на постачання товарно-матеріальних цінностей;
- кредиторські зобов'язання перед поставальником (підрядником) виникають у разі укладення договору на умовах відстрочки платежу (товарного або комерційного кредиту).

Аналіз кредиторської заборгованості починається з вивчення складу і структури кредиторської заборгованості за даними форми № 1 «Баланс», а також доповненням форми № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» інформацією про поточні зобов'язання: суми зобов'язань за об'єктами їх виникнення; суми поточних зобов'язань у межах строків їх погашення; суми поточних зобов'язань, за якими закінчився строк їх погашення (прострочена заборгованість), та суми списаної кредиторської заборгованості, за якою минув строк позивної давності, для поліпшення інформаційного забезпечення проведення аналізу платоспроможності підприємства [2, с. 143–148].

Метою аналізу заборгованості є: оцінка платіжної дисципліни покупців і замовників; аналіз ризиків кредиторської заборгованості; вияв-

лення у складі кредиторської заборгованості зобов'язань, малоімовірних для стягнення; розроблення оптимальної політики, спрямованої в напрямі прискорення розрахунків і зниження ризику неплатежів [3, с. 358].

Заборгованість також відіграє провідну роль серед критеріїв, за якими оцінюється фінансовий стан провідного суб'єкта господарювання, а отже, його платоспроможність. Вона відображає позицію цього суб'єкта у фінансово-кредитних відносинах із різними організаціями.

Тобто кредиторська заборгованість виступає одним із факторів, який спричиняє негативний вплив на діяльність сільськогосподарських підприємств, що в кінцевому підсумку призводить до поступового зменшення рівня платоспроможності підприємства. Вирішити цю проблему можливо завдяки впровадженню на сільськогосподарських підприємствах фінансового планування, яке дасть змогу оптимізувати рівень платоспроможності підприємства та поліпшити його діяльність, не порушуючи при цьому вимог чинного законодавства.

Платоспроможність підприємства полягає у його готовності негайно погасити короткотермінову заборгованість власними коштами. Саме нею визначається життєздатність та стійкість підприємства [4, с. 87].

Платоспроможність – це можливість підприємства розплатуватися за своїми зобов'язаннями. За стійкого фінансового стану підприємство вважається платоспроможним, за незадовільного – періодично або постійно неплатоспроможним. Оптимальний варіант, коли у підприємства є вільні грошові кошти, достатні для погашення наявних зобов'язань. Але підприємство є платоспроможним і тоді, коли вільних грошових коштів у нього недостатньо або вони зовсім відсутні, але підприємство здатне швидко реалізувати свої активи і розплатитися з кредиторами [5, с. 166].

Оскільки одні види активів перетворюються в кошти швидше, інші – повільніше, необхідно

Рис. 1. Класифікація кредиторської заборгованості відповідно до П(С)БО 11 «Зобов'язання» [1]

згрупувати активи підприємства за ступенем їх ліквідності.

До найбільш ліквідних активів належать грошові кошти підприємства і короткострокові фінансові вкладення у цінні папери. Слідом за ними йдуть швидкоореалізовані активи – депозити і дебіторська заборгованість. Більш тривалого часу вимагає реалізація готової продукції, запасів сировини, матеріалів і напівфабрикатів, які належать до повільно реалізованих активів. Нарешті, групу важкоореалізованих активів утворюють земля, будівлі, обладнання, продаж яких вимагає значного часу, а тому здійснюється вкрай рідко [5, с. 169]. Платоспроможність підприємства виступає як зовнішній прояв фінансової стійкості.

Для правильного розуміння динаміки та рівня платоспроможності підприємства необхідно брати до уваги такі фактори: характер діяльності підприємства; стан запасів; умови розрахунків із дебіторами; стан дебіторської заборгованості.

Також для визначення рівня платоспроможності підприємства доцільно використовувати показники ліквідності з їх нормативними значеннями.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності обчислюється як відношення грошових коштів та грошових еквівалентів до короткострокової заборгованості.

Уточнений коефіцієнт ліквідності (проміжний) визначається як відношення грошових коштів та їх еквівалентів, короткострокових фінансових вкладень та дебіторської заборгованості до короткострокових зобов'язань.

Цей показник характеризує ту частину поточних зобов'язань, яка може бути погашена не тільки за рахунок готівки, але й за рахунок очікуваних надходжень за відвантажену продукцію, виконані роботи або надані послуги.

Коефіцієнт поточної ліквідності являє собою відношення всіх оборотних активів до короткострокових зобов'язань. Він дає змогу встановити, в якій кратності оборотні активи покривають короткострокові зобов'язання. Чим більше величина оборотних активів по відношенню до поточних зобов'язань, тим більше впевненість, що наявні зобов'язання будуть погашені за рахунок наявних активів.

Важливо мати на увазі, що значення коефіцієнтів ліквідності коливаються по галузях і залежать від низки факторів, передусім оборотних активів та їх ліквідності. Н.І. Дорош [4, с. 359] зазначає, що мінімально допустимі значення коефіцієнтів становлять: поточної ліквідності – 2–2,5, проміжного коефіцієнта ліквідності – 0,7–0,8, коефіцієнта абсолютної ліквідності – 0,2–0,25. Зрозуміло, щодо конкретних підприємств ці значення можуть уточнюватися.

Платоспроможність підприємства змінюється через погашення дебіторської заборгованості, тому підприємство може стати банкру-

том, оскільки на розрахунковому рахунку немає достатньо грошових ресурсів для погашення заборгованості. У такому разі звертається увага на ліквідні активи.

Для визначення платоспроможності підприємства з урахуванням ліквідності його активів зазвичай використовують баланс. Аналіз ліквідності балансу полягає у порівнянні розмірів коштів за активом, згрупованих за ступенем їх ліквідності, із сумами зобов'язань за пасивом, згрупованими за термінами їх погашення [5, с. 171].

Пасиви балансу за ступенем терміновості їх погашення можна поділити так: найбільш термінові зобов'язання (кредиторська заборгованість); короткострокові пасиви (короткострокові кредити і позики); довгострокові кредити і позики, орендні зобов'язання та ін.; постійні пасиви (власні кошти, за винятком орендних зобов'язань і заборгованості перед засновниками) [5, с. 172].

До основних факторів, які впливають на збільшення ліквідності та платоспроможності підприємства, належать одержання довгострокового кредиту, інвестування капіталу, прибутки, амортизаційні відрахування, скорочення дебіторської заборгованості, скорочення запасів, повернення наданих позик та продаж необоротних активів [6, с. 304].

Факторами зменшення ліквідності та платоспроможності підприємства є погашення довгострокових позик, грошові виплати, збитки, податки на дохід від дооцінки активів, інвестиції в основні засоби, збільшення дебіторської заборгованості, погашення короткострокових кредитів та використання резервних фондів [6, с. 304].

Однак ліквідність та платоспроможність є різними за своєю економічною сутністю, а тому систематизація названих факторів призводить до загального висновку про те, що відновлення платоспроможності підприємства можливе лише у разі раціонального управління структурою його активів різного ступеня ліквідності відповідно до рівня терміновості зобов'язань.

Висновки. Сучасні економічні відносини суб'єктів господарювання аграрної сфери зумовлюють виникнення кредиторської заборгованості, що пов'язана з розрахунками з оплати праці, отриманням авансових платежів, бюджетними, орендними та іншими особливостями періодичних платежів. Кредиторська заборгованість тісно пов'язана з платоспроможністю підприємства та виступає для нього як позитивним, так і негативним фактором, адже якщо підприємство значною мірою ускладнюється тривалою кризою неплатежів, то неодмінно відбувається зростання дебіторської та кредиторської заборгованості, а слід за ними спостерігається скорочення виробництва та гострий дефіцит фінансових ресурсів. Платоспроможність – один з основних якісних показ-

ників діяльності підприємства, що визначає спроможність підприємства здійснювати платежі, розраховуватися з боргами в необхідному обсязі та в зазначений термін наявними у нього коштами або такими, які безперервно поповнюються за рахунок його діяльності.

На рівень платоспроможності підприємства впливають різноманітні фактори, найважливішими з них є: розмір наявних грошових коштів; здатність забезпечувати утворення грошових потоків; раціональне управління дебіторською і кредиторською заборгованістю; оптимізація матеріальних запасів; політика фінансування активів тощо.

Для уникнення занепаду чи банкрутства сільськогосподарського підприємства варто розробити план щодо оздоровлення його діяльності. Зокрема, провести аналіз фінансових ресурсів підприємства на сьогоднішній момент і можливості підприємства на майбутнє для прийняття ефективних бізнесових рішень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» : Наказ Міністерства фінансів України 31.01.2000 № 20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Курищук В.В. Короткострокове кредитування зовнішньоекономічної діяльності підприємств українськими банками / В.В. Курищук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 12. – С. 143–148.
3. Тютюнник Ю.М. Фінансовий аналіз : [навч. посіб.] : ч. I / Ю.М. Тютюнник ; 2-е вид., перероб. і доп. – Полтава : РВВ ПДАА, 2014. – 358 с.
4. Горбатенко А.М. Оцінка платоспроможності підприємства в кризових умовах // Агросвіт. – 2000. – № 9. – 87 с.
5. Сергеев І.В. Економіка підприємства : [навч. посіб.] / І.В. Сергеев. – М. : Фінанси і статистика, 2000. – С. 166–172.
6. Крейнина М.Н. Финансовый менеджмент : [учеб. пособ.] / М.Н. Крейнина. – М. : Дело и Сервис, 1998. – 304 с.
7. Дорош Н.І. Аудит: методологія і організація / Н.І. Дорош. – К. : Знання, КОО, 2001. – 402 с.